

Nr 148.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten; given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att från rederilånefonden skall överföras ett belopp av 2,5 milj. kronor såsom förstärkning till statens lånefond för den mindre skeppsfarten.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, *fråga angående förstärkning av statens lånefond för den mindre skeppsfarten* samt anför därvid följande.

Statliga stödformer för sjöfartsnäringsen.

Rederilånefonden tillkom år 1903. Bestämmelser om lån från fonden har meddelats i kungörelse den 18 maj 1928 (nr 129, ändr. 1936: 313 och 1937: 624). Under årens lopp har fonden tillförts tillhoppa 23 milj. kronor. Sedan år 1937 har från fonden icke utlämnats något nytt lån och det sista utestående lånet inlöstes under budgetåret 1940/41. För närvarande föreligger emellertid ansökningar om lån ur fonden å sammanlagt 610 000 kronor. Genom att medel upprepade gånger överförts från fonden för att tillgodose bl. a. andra sjöfartsändamål har fondens kapitalbehållning nedbragts så att den nu utgör allenast omkring 3,3 milj. kronor.

Rederilånefonden är huvudsakligen avsedd att främja den svenska skeppsfarten på utrikes orter i avlägsna farvatten; rederiföretag för inrikes sjöfart bör endast undantagsvis stödjas med lån från fonden. Lån utlämnas icke för ändamål, som ligger inom ramen för Svenska skeppshypotekskassans verksamhet och lämpligen bör tillgodoses genom lån från kassan. De ändamål, för vilka fonden kan disponeras, blir därför närmast dels anskaffande av s. k. andrahandstonnage, dels nybyggnad m. m. av mindre fartyg i den utrikes skeppsfarten. Lånefonden kan därjämte anlitas, då rederiföretag eljest är i behov av ekonomiskt stöd i allmänhet för själva rörelsen. Lånebeloppet bestämmes av Kungl. Maj:t.

Sedan Kungl. Maj:t i anslutning till uttalande i propositionen nr 51/1951 uppdragit åt kommerskollegium att utreda om och i vilken mån anledning fanns att avveckla rederilånefonden, redovisade kollegium uppdraget i en skrivelse den 9 mars 1953. Kollegium ansåg att fonden borde bibehållas och med hänsyn till de vikande sjöfartskonjunkturerna förstärkas, så att dess

kapitaltillgång uppgick till 10 milj. kronor. Kollegiets förslag jämte däröver avgivna yttranden anmäldes för 1953 års riksdag (prop. nr 191), varvid jag framhöll att jag icke då var beredd taga ställning till dessa frågor.

Svenska skeppshypotekskassan inrättades år 1929. Verksamheten bedrivs jämlikt förordning den 6 juni 1929 (nr 129, ändr. 1936: 314, 1944: 209 och 1952: 295) samt enligt reglemente den 22 november 1929 (nr 364, ändr. 1944: 210).

Kassans ändamål är att driva lånerörelse genom att lämna lån mot säkerhet av inteckning i svenskt fartyg, som är maskindrivet. Lån får icke beviljas till högre belopp än 50 procent av fartygets värde. Vid prövning av ansökningar om lån skall i allmänhet företräde lämnas åt fartyg, som är byggt i Sverige. Därvid skall i främsta rummet tillgodoses ansökningar, som avser byggande av nya eller modernisering av äldre fartyg eller eljest finansiering av dylika företag.

Såsom grundfond för kassan har staten ställt till förfogande obligationer till ett nominellt belopp av numera 15 milj. kronor. För anskaffande av medel till lånerörelsen äger kassan utfärda räntebärande obligationer. Det sammanlagda beloppet av kassans utelöpande obligationer får dock icke uppgå till mera än tio gånger grundfondens belopp.

Kassans låneverksamhet avser främst fartyg över 500 bruttoton. Enligt beslut av föregående års riksdag (prop. nr 191) skall kassan tills vidare icke bevilja lån för fartyg med en bruttodräktighet över 3 000 ton utan att Kungl. Maj:t för varje särskilt fall lämnat tillstånd därtill.

Statens sekundärlånefond för rederinäringen tillkom år 1936 och har enligt kungörelsen den 19 maj 1939 (nr 185, ändr. 1951: 210) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur fonden numera till ändamål att lämna lån mot säkerhet av inteckning i fartyg som är belånat i Svenska skeppshypotekskassan. Lån från sekundärlånefonden får lämnas endast för nybyggnad eller modernisering av fartyg och till belopp motsvarande högst 20 procent av fartygets värde; inteckningssäkerheten skall ligga inom 70 procent av värdet. I övrigt äger bestämmelserna angående skeppshypotekskassan i huvudsak tillämpning. Av fondens hela kapitaltillgång, vilken utgör 2,5 milj. kronor, var vid årsskiftet 1953/54 ca 2 milj. kronor utlånade.

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten inrättades år 1939 (prop. nr 119; r. skr. nr 210) för att söka åstadkomma förnyelse av det mindre tonnaget, d. v. s. fartyg med en bruttodräktighet av högst 500 ton. För låneverksamheten gäller kungörelsen den 19 maj 1939 (nr 184, ändr. 1951: 209 och 1953: 261) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur fonden. Lånerörelsen handhas av nämnden för statens lånefond för den mindre skeppsfarten.

Fondens kapitalbelopp var ursprungligen 3 milj. kronor men nedsattes vid slutet av år 1939 till 1,5 milj. kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t till 1951 års riksdag (prop. nr 51) beslöt riksdagen viss utökning av lånemöjligheterna samt medgav, att från rederilånefonden till lånefonden för den mindre skeppsfarten överfördes ett belopp av 2 milj. kronor. Lånefonden för den mindre skeppsfarten ökades därigenom till 3,5 milj. kronor.

I 1952 års statsverksproposition (bil. 31) föreslog Kungl. Maj:t, att såsom kapitaltillskott till fonden för den mindre skeppsfarten måtte för budgetåret 1952/53 anvisas ett investeringsanslag av 2 milj. kronor. I två motioner yrkades, att riksdagen måtte anvisa ett investeringsanslag av 4 milj. kronor. Riksdagen (skr. nr 82) biföll Kungl. Maj:ts förslag om anslag med 2 milj. kronor men godkände härutöver ett uttalande av i huvudsak följande innehåll. Med hänsyn till den mindre skeppsfartens stora betydelse ej blott som ett viktigt och under krigsförhållanden för försvar och folkförsörjning oundgängligt transportmedel utan även såsom rekryteringskälla för den större handelsflottans bemanning syntes det lämpligt att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder för att ytterligare 2 milj. kronor överfördes från rederilånefonden till lånefonden för den mindre skeppsfarten.

På grund av vad sålunda förekommit ökades lånefonden för den mindre skeppsfarten till $(3,5 + 2 + 2 =) 7,5$ milj. kronor.

1953 års riksdag beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 191, att såsom säkerhet för lån från statens lånefond för den mindre skeppsfarten skulle få godtagas försäkring i ömsesidigt försäkringsbolag utan hinder av att försäkringsavtal innehöll förbehåll om viss självrisk. Detta beslut innebar en icke oväsentlig lättnad i ekonomiskt hänseende för låntagare i fonden och syftade till att befordra intresset att förnya det mindre fartygsbeståndet.

Kommerskollegium hade i detta sammanhang förordat en fördubbling av lånefonden för den mindre skeppsfarten genom att tillföra den ytterligare 7,5 milj. kronor. Av fondens kapital var då ungefär 3 milj. kronor tillgängliga för utlåning; dock förelåg underhandsförfrågningar och bordlagda ansökningar om ca 2 milj. kronor. Kungl. Maj:ts förslag i denna del innebar, att frågan om kapitaltillskott till fonden åter borde prövas, om fartygsbyggandet skulle öka i den omfattning, att fondens kapitalresurser skulle visa sig otillräckliga.

I anledning av propositionen i ärendet yrkades i en inom andra kammaren av herr Nyberg m. fl. väckt motion (nr 574) bl. a., att till förstärkning av fonden måtte anvisas ett belopp av 2,5 milj. kronor att täckas av låne-medel. Riksdagen (statsutsk. utl. nr 124; r. skr. nr 257) delade uppfattningen, att frågan om kapitaltillskott borde omprövas, därest kapitalresurserna skulle visa sig otillräckliga, och avslog yrkandet om omedelbar förstärkning av fonden.

I detta sammanhang bör vidare nämnas, att — såsom förutskickades i propositionen 1953: 191 — av svenska kreditinrättningar bildats *Svensk fartygskredit aktiebolag*. Detta kreditinstitut har bl. a. till syfte att lämna lån för det större tonnaget, d. v. s. fartyg över 3 000 bruttoton.

Framställning om förstärkning av lånefonden för den mindre skeppsfarten m. m.

Nämnden för statens lånefond för den mindre skeppsfarten framhåller (skr. 2/2 1954) att anspråken på fonden nu blivit så stora, att dess kapitalresurser icke längre torde vara tillräckliga. Den 1 februari 1954 utestående lån uppgick sålunda till 2 953 400 kronor under det att beviljade men icke utbetalda lån uppgick till 4 345 000 kronor. Det belopp, som kvarstår disponibelt för utlåning, utgör därför endast (7 500 000 — 2 953 400 — 4 345 000 =) 201 600 kronor. Förfrågningar om lån finns redan till ett belopp av ca 800 000 kronor. Dessa förfrågningar kan lätt leda till verkliga låneansökningar. Amorterings inflyter ännu så länge och några år framåt med endast blygsamma belopp. Varje ny låneansökan av någon betydelse måste därför avvisas av brist på medel. Nämnden hemställer om en ökning av fonden med 3 milj. kronor.

Yttranden över nämndens skrivelse har avgivits av statskontoret, kommerskollegium, utredningen angående aktuella spörsmål berörande det mindre och medelstora tonnaget samt fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret.

I samtliga yttranden förordas en förstärkning av lånefonden för den mindre skeppsfarten. *Kommerskollegium* hänvisar till vissa preliminära uppgifter om utvecklingen under år 1953 i fråga om motorseglare i storleken 50—400 bruttoton samt motortorrlastfartyg i storleken 50—500 bruttoton. Enligt dessa uppgifter har gruppen motorseglare minskat med 20 fartyg och 2 641 ton till sammanlagt 530 fartyg medan gruppen motortorrlastfartyg ökat med endast 8 fartyg och 2 231 ton till sammanlagt 202 fartyg. Av sistnämnda 8 fartyg är blott två nybyggda, varför den synnerligen otillfredsställande åldersfördelningen inom den mindre skeppsfartens fartygsbestånd blivit alltmer markerad. Kollegium tillstyrker därför nämndens framställning.

Utredningen angående aktuella spörsmål berörande det mindre och medelstora tonnaget understryker att det icke minst för vår försvarsberedskap är oundgängligen nödvändigt att ha tillgång till mindre och medelstort tonnage. Vår handelsflottas nuvarande bestånd av fartyg upp till 500 bruttoton är otillräckligt ur beredskapssynpunkt; tonnaget är dessutom genomsnittligt mycket ålderstiget. Det är av stor vikt att bygga upp detta tonnagebestånd till sådan kvantitativ och kvalitativ nivå, som erfordras för vår beredskap. Utredningen kommer i sitt betänkande att föreslå en förstärkning av lånefonden för den mindre skeppsfarten. Den av lånenämnden nu föreslagna förstärkningen anser utredningen vara ett minimum. Det skulle enligt utredningens mening vara mycket olyckligt, om nämnden på grund av brist på medel skulle nödgas avvisa låneansökningar. Utredningen tillstyrker därför starkt nämndens framställning samt förordar, att anslag för ändamålet anvisas på tilläggsstat för löpande budgetår.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har icke funnit anledning till erinran mot en förstärkning av fonden med 3 milj. kronor och tillstyrker därför bifall

till nämndens framställning. *Fullmäktige i riksbanken* anser likaledes, att nämnden bör ges möjligheter till fortsatt låneverksamhet genom kapitalökning av fonden, men ifrågasätter om icke en reduktion av det föreslagna beloppet kan ske. En reservant inom fullmäktige anser dock, att någon reduktion icke bör ifrågasättas.

Statskontoret erinrar om att ämbetsverket tidigare föreslagit, att behållningen i rederilånefonden — ca 3 310 000 kronor — vilken fond icke tagits i anspråk för utlåning sedan budgetåret 1936/37, skulle överföras till lånefonden för den mindre skeppsfarten. Då skeppshypotekskassans utlåning numera begränsats till det medelstora tonnaget, föreligger än mindre skäl att bibehålla rederilånefonden. Statskontoret förordar därför en avveckling av rederilånefonden genom att dess behållning överföres till lånefonden för den mindre skeppsfarten.

Departementschefen.

I propositionen nr 191 till föregående års riksdag angående vissa frågor om det mindre och medelstora handelstonnaget framhöll jag, att läget för detta tonnage blivit alltmer ogynnsamt. De svenska fartygen hade svårt att hävda sig i konkurrensen mellan olika länders tonnage i östersjö- och nordsjöfart. Orsaken härtill var främst de svenska fartygens högre driftskostnader, vilket berodde icke blott på den i vissa fall jämförelsevis bättre sociala standarden utan även på att fartygen i stor utsträckning var gamla och till följd därav oekonomiska i drift. I anslutning härtill erinrade jag emellertid, att såväl 1951 som 1952 års riksdagar meddelat vissa beslut, som syftade till en förnyelse av det föråldrade svenska fartygsbeståndet.

Riksdagens beslut år 1953 i anledning av de förslag, som framlades i nyssnämnda proposition, innebar i fråga om det mindre tonnaget, d. v. s. fartyg under 500 bruttoton, viss ändring av lånebestämmelserna i statens lånefond för den mindre skeppsfarten. Härigenom bereddes låntagarna en lättnad i ekonomiskt hänseende. För att underlätta finansieringsmöjligheterna beträffande fartyg mellan 500 och 3 000 ton beslöt riksdagen, att lån från Svenska skeppshypotekskassan tills vidare skulle förbehållas fartyg av denna storleksordning.

I detta sammanhang vill jag vidare erinra om att jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndiganden tillkallat två särskilda utredningar, den ena angående möjligheterna till avgiftslättnader för det mindre tonnaget m. m., den andra angående aktuella spörsmål berörande det mindre och medelstora tonnaget. Utredningarna torde komma att slutföras under innevarande år.

Frågan om ytterligare medel till lånefonden för den mindre skeppsfarten har nu aktualiserats. Spörsmålet om en förstärkning av fonden antingen genom anlåtande av rederilånefonden eller över budgeten behandlades även av föregående års riksdag. Med hänsyn bl. a. till storleken av det vid denna tid disponibla beloppet — ca 3 milj. kronor — ansågs, att en förstärkning

av fonden icke då borde genomföras. Samtidigt framhölls emellertid att frågan om kapitaltillskott till fonden borde omprövas, om fartygsbyggandet skulle öka i en sådan omfattning, att fondens kapitalresurser visade sig otillräckliga.

Nämnden för lånefonden har nu anmält, att endast ca 200 000 kronor är tillgängliga för utlåning, och därför hemställt om förstärkning av fonden med 3 milj. kronor. Samtliga remissinstanser har i princip tillstyrkt att fonden förstärkes. Betydelsen för landet av tillräckligt antal mindre fartyg har upprepade gånger belysts. Då lånefondens medel till största delen tagits i anspråk för utlåning och några nämnvärda belopp icke väntas inflyta i amorteringar under de närmaste åren, synes det nu önskvärt, att fonden erhåller ett kapitaltillskott. Statskontoret har föreslagit, att lånefonden för den mindre skeppsfarten skall förstärkas genom att till denna överföres behållningen i rederilånefonden, som uppgår till ca 3,3 milj. kronor. Sistnämnda lånefond har icke tagits i anspråk sedan 1937 men ansökningar om lån på ca 600 000 kronor föreligger.

För egen del förordar jag i anslutning till vad riksbanksfullmäktige anfört, att lånefonden för den mindre skeppsfarten utökas med 2,5 milj. kronor. Jag anser det i nuvarande läge lämpligt, att sistnämnda belopp överföres från rederilånefonden till lånefonden för den mindre skeppsfarten. I övrigt finner jag — med hänsyn bl. a. till pågående utredning — ej anledning förorda någon ändring beträffande rederilånefonden.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att till statens lånefond för den mindre skeppsfarten överföres 2 500 000 kronor från rederilånefonden.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bengt Augustinsson.